

ԱՏԵՆ ԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ի երբեք զի իմաստնագունիցն և հանձարեղաց ինքնախորախոյս սովորութիւն՝ յետնոց ապա չափաւոր մարդկան փոխեսցի 'ի ծանրալուծ օրէնս : () նոյն ապաքէն երկեզուկս արկանէր և ինձ այսօր պաշտամանս սովորոյթ և օրէնք վայելուչ ատենաբանելոյ , ո՛ր մեծախոհ ատեան , և ակրմբիս գահէրէց Եստուածարեալ Հայրապետ , եթէ զնուազութիւն միայն իմաստիցս և զբանից փառաբանութիւն ընդ պերճախօս հանձարոյ առաջնոցն իմոց նախորդաց 'ի կշիռ բերեալ տատամնէի : Եւ իմ վստահացեալ առաւել ընդ ձերդ երկայնամիտ զիջումն , և մանաւանդ ընդ արդարակորով դատաստան , համարձակիմ այնու՝ զի յիմացմունս սրտի և մտաց , որ կրօնականք , որ հայրենասիրականք և որ ի մաստասիրականք , և որ ինչ բազմաջան արդեանց նոցին յարգասիս 'ի կրթութիւն մանկտուոյս՝ ոչ ինչ քան զնախորդս իմ պակաս գտանիմ :

Եւ զի յանցելումն և յառաջնում ամի աշակերտութեան իմոցս՝ զգաստիարակութենէ խօսեցեալ և զմարդոյ յընդհանուրս , յոր և ոգի պաշտամանս զիս ածեալ բերէր , 'ի նոյն և զամն ողջոյն ամենայն մտադրութեամբ ուշ եդեալ 'ի խոջընդոտն խափանարարս անդ 'ի յղկել յօրինել զմիտս , զոգի և զսիրտ դաստիարակելոցն , տեսի , դժուարին գործ , թէպէտ 'ի մանկունս յազնուամիտս և հլուս՝ արմատախիլ բնաջինջ առնել 'ի սպառ զմոլաբոյսս ախտից և զընծիւղս փնասաբերս , որ բնածինն համարէին նոցա , և որ եկամուտ 'ի նորութեք հասակին բանիւք և օրինակաւ սպրդեալ և 'ի բնոյթ յաւելեալ : Եւ աստի գոգ հաւանեալ թուիմ թէ ոչ լիապէս յաջողութեամբ պսակեսցի դաստիարակութիւն , որոյ չիցէ սկիզբն և հաստատութիւն ընդ ծննդեան , ընդ կաթին և ընդ դեռաբոյս անտիական հասակին , կամեթէ դուն ուրեք և բազմաբիւտն դժուարութեամբ 'ի գլուխ

հանել որ զնոյն մարթասցի : Եւ իսկ իսկ հօրդ 'ի մտի եդի զայնմանէ խօսել՝ որ կարեւորն թուէր ինձ բան , թէ զիարդ ծնողաց է աստուածադիր պաշտօն պատրաստել զմիտս տղայոցն 'ի նախադրունս անդ մարդկութեան առ ողջոյն իսկ ընթացս նորին : Եւ զի մայրենին քաղցրամիւր ըղձալին տնտեսութիւն ընդ հայրականին միացեալ վսեմախառն և աստուածակարգ իշխանութեան , հզօր է և սիրելի 'ի միտս տղայութեան , և զի օրինակք ծնողաց և բանք՝ նախատիպք են ազգու 'ի հոգիս դիւրընկալ , որոց և օրէնսդիր և դատաւոր և առաջնորդ կարգեցան նոքա :

Ի խորհրդածութեանցս սլացեալ մտօք և յապառնի կեանս մանկտուոյս , նոր տատամնութիւնք զիս պաշարեցին . թէ իցեն արդեօք յինէն այլ պահանջք 'ի ինամս , 'ի փոյթ , 'ի ջանս՝ որով և յաւելումն ինչ գործել բարեմասնութեան սանիցս և ակնկալեալ յաջողութեան իմաստնոյ ժողովոյս և լաւ որերոյ ազգիս , և իցէ թէ մեօք վճարիցի ամենայն , եթէ և 'ի ծնողաց և յազգէն նորոյ սատարութեան մնայցեն : Եւ յստորիկ ահա կրկին տեսութիւնք կազմեսցեն զնիւթ առաջարկեալ ճառիս , ուր օգտութեան նպատակիս առաւել միտ եդեալ քան ումպէտ զուարճութեան լսելեաց իմաստնոց և անկարօտից՝ ինդդրեմ զերկայնամիտն ունկնդրութիւն :

Եթէ ճշմարտութեամբ յառակս ընկալաւ բանն , “ Ես ընդ իմ կենսակցիս , և ասացից թէ որպիսի որ իցես ” . ճշմարտագոյնս արդեօք և իրաւամբք ինդդրիցի թերեւ թէ յորոյ որ և յորպիսեաց զարմից իցէ սերունդ , և զոր մանաւանդ ընկալեալ նախակրթանս տղայութեան , և զորպիսի սկզբունս 'ի հաստատութիւն խորհրդոց իւրոց և մտացն՝ և իմաստասիրեալ 'ի վերայ բերել զբուսոյ բարուց այնպիսւոյն և զողւոյն յօժարութենէ : Եւ քանզի իսկ թամզի մի առ դուրս անդ ճառիս լսելեաց իմաստնոց պատերազմող բանք իմ թուեսցին , միտ դնել աղաչեմ , զի զա-

մենազօրն ազատութի մարդոյս լուեալ, զմտացն միտելոյ բան արկանեմ: Այս ասոյնու իսկ՝ զի ծնունդն մասն ելով էութեան ծնողին և մարմնովն և մտօք, իցէ ապա և բերման յօժարութեանցն նմանութի ինչ՝ ի նոսա. և այսր անժրիւ տելի հաւաստիք և արտաքուստ կերպարանաց նմանութիւն՝ որ ներքնոյն է ընծայութիւն: Այլ թուի իմն ոչ ինչ սխալել թէ այսպիսի ինչ դժգոհակ կա միցի՝ ի ներքս ածել ընդ ծնունդն և ընդ ծնող. որպէս թէ իցէ սա մանրանկար իմն ի մեծէ նախատպէն ճարտար մատամբ փոխանցեալ ի փոքրն և յամփոփ սահման, և լուսովքն և ստուերօքն ճշգրտատիպ յօրինուած, այնպէս զի ընդ մանր թերութեանցն ի մի տուեալ իցէ և զառաւելութիւնսն և բովանդակեալ ի մանրացոյց համառօտութիւն:

Ասկայն եթէ իցէ ինչ խտիր՝ այսու միայն, զի է ինչ զօշոտիչ աչաց և ակնահաճոյ ի սմա, ի պատկեր մանրանկար՝ քան ի բնիկ իւր ի սկզբնականն նախագիծ: Վանզի յընտելն և ի համառօտ պարզութեան ի դուրս ցայտէ գեղն, և ընդ մանր տեսութեամբ առաքաստին թերութիւնք, և հզօր աչաց պէտք են ի փեռեկել և ի յայտ բերել զայնոսիկ: Օայս զանազանութիւն ահա գտանեմ ես յաճախ ընդ ծնողն և ընդ ծնունդ. և այս կարծեմ յարտիպ նմանութիւն յառակս եդ ընդ ամենայն ազգս և ընդ ժամանակս դարուց՝ «Վաջաց ազգ քաջքն», այն է քաջաց համարել զքաջս ծնանիւ: Այլ ըստ այսմ ապա ճշմարտութեան՝ ծնողաց որ առաքինի զառակաց ցանկան և մտացեաց՝ պարտ է կանխել առաքինի լինել և մտացի: Վանզի և յիմարութիւն իսկ է հակառակաց լինել ի խնդիր, և անկարելեաց հետամուտ. առ աղբերք կալ դառնահամ և աղտաղտին, և ջուր քաղցր ի նմանէ խնդրել. կամ ըստ անսուտ քրիստոսապատգամ ճշմարտութեան՝ ի փրշոց խաղող ակնկալել և ի տատասկէ թուզ:

Ասկայն որչափ զօրաւոր է ճշմարտութիւնս և անաղարտելի ըստ արմա-

տոյն և պտղոցն լինել, ըստ բոլորին և մասն, ըստ ծնողին և ծնունդն, սակայն ըստ իս ևս զօրաւոր զնախնական սնունդն է համարել զտղայութեան, և զնախատիպ զգացմունս և զնախասկիզբն կրթութիւն: Օի եթէ վարձկան սննդ դամարցն լաւութեանց ոգւոց՝ որ դուն ուրեք է արդարեւ, և բազում այն է զի մուլութեանցն կցորդ գտանին մանկունք, վասն սակաւժամանակեայ պատուաստելոյն ի ծոց նոցա ի գիւտ դուզնաքէի կերակրոյն, և վասն եկամուտ և տարեւոր և վարձկան գգուանացն, զորս ընդ հուպ ընդ կերակրոյն անպիտանութեն և մոռացին, զինչ ապա մայրենին այն անմոռանալի և անքակտելի զօդ սիրոյ ոչ ներգործեցէ ի միտս զառակացն, զինչ այն սիրալիր գգուանք և աղբողական բանք և շարժումն ի մայրական սրտէ արտաքս բերեալ առ իւր մասն և հատոր առ որդիականն սիրտ, որոյ և յիշատակք հաճութիւնաբերք ցծերոյթ պահին:

Վանզի մարդն նորակերտ յետ առնելոյ զզանգուած մարմնոյն ի մարմնոյ ծնողացն, զսիրտն ի սրտէ նոցին և զմիտըս ի մտացն, և սննդեամբ ի ծոց մայրենի զնոյն ծծելով մասն ծնողին ի զարգացումն առելոյն ի նմանէ, այսպէս անբանականն մարմին բանաւորին գործի՝ նմանատիպ ծնողացն կազմի յընդունելութիւն ազգեցութեանց հոգւոյն: Այլ իբրեւ խլրաի հոգին գործօն ի մարմնի, և զի համբակ է և աշակերտութե կարօտ և օրինակի և նմանութեան, մտաւորագոյն ինքեան և միակ իսկ մերձաւոր զծնողս գիտէ, որով նորածին մարդոյն ուսուցիչ, կենացն առաջնորդ, դատաւոր գործոց, օրէնսդիր և աստուած իսկ գլխովին ծնողք են: Անանաչէ մանուկն յերկինս ի վեր և յերկիր ի խոնարհ սյլ դժ ինքեան կարեւորագոյն, այլ դժ տէր և խնամիչ և պահպանող քան զծնողս. ի նոսա է ապաստան յամենայնի, նոցա անսայ, և ի նոցանէ յուսայ անձին զամենայն բարի: Այլ զինչ ապա զարմանք, թէ հզօր իցեն ծնողաց ազգեցութիւնք: Օի և ընդ

մեծայոյս վստահութեանն 'ի ծնողս՝ որ ինչ միանգամ յիւր շահ օգտին հայիցի, և ամենակարողս զնոսա համարի 'ի գործ և ամենիմաստս 'ի խորհուրդ, որով և ուսուցիչս և օրէնսդիրս . որով և առանց բնաւ երբէք յերկբայս լինելոյ՝ ուսանի զոր տեսանէ, և ինքնաշարժ իմն բերմամբ 'ի նմանութենէ մարմնոյ, և մտաց և ըղձից և սիրոյն՝ ջանայ և յաջողի անաշխատ գաղափարել յանձին ճշգրիտ զծնողս : Որով վերակենցաղին նոքա յորդեակն ընդ անուան տոհմին և կերպարանաւ երբեմն, և բարուք գոգցես միշտ : Օ՛ի եթէ լոկ առ յաճախ գթոյ սիրոյն և առ մեծի վարկին լուեալ իցէ օրինակել երբեմն աշակերտին զվարդապետն ընդ ուղղութեանցն և զթերութիւնս, քանի՞ն ասպա ոչ ճշգրտեսցին ասոցեալքս 'ի ծնողս և 'ի ծնունդս :

Խելամտեալ միանգամ զօրութեանս՝ ազդեցութեանց ծնողաց 'ի զաւակունս, պարտ է ասպա քան զամենայն ուսուցիչս ճարտարագոյն և քան զամենայն իմաստասիրութիւն աղգող՝ ազդողագոյն համարել զծնողաց վարդապետութիւնս, և հզօր 'ի բնէ 'ի գրաւել զմիտս մանկրտոյն . և քան զբնաւս 'ի վարժոցաց իմաստասիրաց ևս զօրաւոր դնել զանպաճոյճն և զընտանիս այս կրթարան նախամարզ : Ետի ելեալ երբեմն ընդ այլոց յորովագունից և դեռահասակ ոմն և թերատիք նահատակ քան զամենայն իմաստասէր իմաստասիրագոյն, որ զկատոնեանս, զհրուտոսեանս և զոկրատեանս արիութեամբն գլէր, արհամարհէր զահաւոր տեսիլ դատաւորի և դահճաց, և անգոհներով զսպառնալիս մահու՝ խոստովանէր թէ աշակերտ է երկնաւոր և քրիստոսական իմաստասիրութեան՝ ատեցելոյն յայնժամ և հալածելոյն յաշխարհէ : Եւ զարմանայցեմք թերեւ, թէ առ ումարդեօք հրահանգեալ յայս անվեհերութիւն զայրնա : Եւ մօրն, առ կնոջ միոյ այրւոյ աղքատի և տառապելոյ, և մարգարան տնի կրն և եկեղեցի . այսչափ ահա զօրութի նախակրթութեան : Եւ զսահման զօրութեան սորա, ծնողացն ըղձիւք միայն

համարիմ չափել և մտք և սրտիւ : Եւ մունէ մայր հաւատացեալ՝ որդիս ցանկայ իւր նահատակ օրինացն Ետուծոյ Խարայէլի ընդդէմ ամպարշտութեանն զինելոյ յայնժամ, և ահա փափաքանայ կատարումն առ դուրս յաջողեալ տեսանի : Եւ յայտ մայրն սպանիացի 'ի գաղղիական ծիրանիս՝ բարեպաշտի ըղձայ զաւակի, և ժառանգէ Կաղղիա զբարեպաշտագոյնն 'ի թագաւորս, յոր պանծայ միշտ աշխարհն և պանծասցի : Եւ անգէտ բանիցս հաւաստեաց և ոմն երբեմն յիշխողաց նախնոյն Եգիպտոսի, ցանկութեամբ ցանկայ, և անդէն թագակալ հզօր և պայազատ տիեզերակալ յաշխարհի թողու : Եւ քան լիգուրկեան օրինաց՝ լակեդեմոնական մարց ծնունդս համարիմ զգիւցագունս Սպարտայ, որոց չև զհասարակաց վարժոցաց զգրունս կոխեալ՝ ոգի սպարտական թեւածէր զնոքօք և սիրտ արիական վառէր 'ի լանջս :

Եւ ինչ զանիուլ եկաց այս ճմարտութիւն և ատտիկեան հանճարոյն՝ որ 'ի գեղեցիկ մարզս իւրոյ պարսկածնունդ դիւցազնին վարժելոյ յարժանագով կրթարանս հասարակաց օրինօք, թերի համարէր զամենայն առանց հայրենւոյն հրահանգաց :

Եւ իցէ գովութիւն բաւական 'ի պանծայուցանել զգաստիարակութեան և զմանկութեան մարզից արդիւնս . ուր ըստ մեծին աստուածայնոյն և աստուած իմաստ վարդապետին՝ « Լսումն մանկութե քանդ է 'ի քարի », . սակայն վէմ խնդրէ անբիծս, զի 'ի յղկէն և յողորկել չքեզս փայլեցուցէ զընկալեալն : Կեղեցիկ է և քաղցրահամ տնկոյ դաստիարակութեան և ստղոցն արդասիք, այլ սերմանս իմն խնդրէ նա՝ թէպէտ ծածկեալս, 'ի բոյսս անդ առաքինութեանց : Եւ ինչ զի համարձակիմ ասել, եթէ գաստիարակութիւն հասարակի ոչ բնութեան գործէ փոփոխումն և ոչ բարուց այլայլութիւն, այլ յղկեալ բարեձեւէ զայն, զեկամուտսն 'ի թերութեանց մերժէ 'ի բաց, սակայն և ոչ 'ի բնոյթ եղելոցն 'ի սպառ բռնանալ զօրէ :

Օ) ի որ 'ի ծննդոյ էն ժառանգութիւնք՝ վերարկուաւ հրահանգաց պատրուակեալ գեղերեսէ, և իբրեւ ոսկուով իմն օծեալ ընդ գեղեցիկ փայլ պատշաճից թողու անտես զթերութիւնս, այլ ոչ բնաւ համայնաջինջս: Այն ապա եթէ անփութութի գաստիարակելոյն 'ի բաց առնուցու զայն ծածկոյթ, և խոյտառակագոյն ծանակեսցին թերութիւնք: Վրանի ապա խտիր ընդ արդիւնս դաստիարակութեան և ընդ հրաշալի ծնունդ առաքինութեան, մանաւանդ ընդ մարդոյն զարմանալի յեղափոխումն նախակիրթ մարդիւք, ուր ուսեալքն ամենայն 'ի բնոյթ փոխեսցին անայլայլակ:

Արջափ զգուշութիւն էր արդեօք խորհրդոյ, քանի դրունք զօրաւոր շրթութանց, որքան ամուր փականք ըղձից որտի, եթէ օրէնք լինէին անխորշելիք դրոշմելոյ մի մի զամենայն և զմանր իղձս յորմունս տանց յոր բնակիմք 'ի յիշատակ եկելոյն զկնեաց որդւոց մերոց և թողանց: Ասկայն քան յորմունս խորհուլս և 'ի ժամանակեայս՝ 'ի միտս բանաւորս տղայոց և աղածրի մանկըտւոյն զնոյնս քանդակեմք 'ի տարրս անաղարտելի յանմահ յիշատակ. և կենդանի աշխարհաբարոզ վկայս թողումք զնոսա առաքինութեանց կամ մոլութեց աւանդելեացն, օրհնեղութս բարերարացն և չարացն անիծիչս, և չխորհիմք ինչ այնչափ: Վրանի քանի մարդկայնոց թերութեանց շարք պակասէին արդեօք յազգս հանգերձեալս, և որչափ սնոտիապաշտ կանխակալ կարծիք նուազէին յաշխարհէ, եթէ 'ի ծնողաց ժառանգութեամբ ոչ փոխանցէին յորդիս, որ 'ի բնոյթ նոցա փոխեալ, բազում այն է զի և ապստամբք յապաւնի և յանազան դարմանոյ դաստիարակութեան գտանիցին:

Այսպէս ահա ծանրագնոյ աւանդք էն որդիք առ յԱստուծոյ աւանդեալք 'ի խնամն ծնողաց. և որպէս կանխեցի ասել՝ արարիչն ամենազօր արարիչս եղ զծնողս և աստուածս 'ի վերայ սերնդոց իւրեանց, և տէրս 'ի վերայ ժամանակեան կենաց նոցա. սակայն և այսոցիկ

փոխանակ՝ զորդւոցն կենաց զողցես կապեաց զերջանկութիւն զատտի և զհանգերձեալ կենաց ծնողաց: Այն է և ծանր պաշտօն ծնողաց և բազում պահանջք 'ի նոցանէ. Աստուած զիւր պաշտօնեայն խնդրէ, կրօնն զհաւատացեալ, հայրենիք զառաքինի քաղաքացին, և համառօտ ասել՝ մարդկութիւնն զմարդն:

Ի հրաշալիս արարչագործ մտաց տեսանեմ հրաշափառագոյն և խորախորհուրդ զաստուածազոյգ միութիւն առն և կնոջ 'ի ձեռնտու արարչազօր կարողութեան, ուր կրօնն, հաւատ և սէր յօգակապ կայ 'ի միջի, ուր այրն աստուածանման իշխանաբար ճոխանայ 'ի գլուխ իւրոցն՝ նախախնամ տեսչութիւն, և կինն՝ իբրեւ ոգի իմն բարերար հրակելով 'ի վերայ զաւակացն սիրակապ ընդ այրն և ընդ որդիս, համօրէն տանն շունչ և կենդանութիւն ամբարձեալ, և որդիք և դստերք իբրեւ ջահ լուցեալք 'ի մեծի տաճարին ընդ ոսկեձոյլ սեամբ, և կամ իբրեւ բարունակք գեղուղէչք գեղապարեալ զմարբն՝ որպէս զստղալից, առոյգահասակ, գեղադիտակ արմաւենեալ: Աւր 'ի մի ոգի, 'ի մի իղձ, 'ի մի սէր ակումբն հոգեւորի, ուր ամենայն ինչ քաղցր հնչէ հայր, մայր, որդիք, դստերք, եղբարք և քորք. և բարեացս այսոցիկ յօգիչ կրօնն և առաքինութիւն 'ի ծնողաց առ զաւակունս փոխանցեալ նախակիրթ դաստիարակութիւն: Այս ահա բարեբաստ երջանկութիւն զուգակցաց՝ զապառնի կեանս մանկտոյն կազմէ:

Վաջ խելամոտեալ ասացելոցս զգոնագունիցն և իմաստնոց Աբրուայ, որ քրիստոսական մարդասիրութեամբ զամենայն գեղեցիկ ճիգն 'ի գործ եղին և դնեն 'ի բարեբաստութիւն մարդկութեան, քաջ խելամոտ լեալ ասեմ՝ զի այս նախակիրթն դաստիարակութիւն զապագայ զաւագոյն ազգն աշխարհի պատրաստեսցէ զորդիս նոցին, վասն որոյ և առ բարեպարիշտ և առաքինի զուգակիցս յարդարելոյ զքաղաքացիս՝ ընդ կրթութեան պատանեացն չարարին

ապախտու և գիրթութեամբ օրիորդաց , և հարսուհի մարգել զնոսա հաւատաւ ըմն և մարս բարեկրօնս ծնողս նորոց առաքինի քաղաքացեաց : Այլ առ 'ի յոյս ակնկալութեան յառաջադիմութե ազգի միոյ և ժողովրդեան հարցանեն իսկ , իցեն 'ի պատուի օրիորդաց ինամբ դաստիարակութեան : Այլ իցիւ թէ յայտնի էին կարեւոր ճշմարտութիւնք և բարեսէր ծնողաց և բարեխնդիր ընտանեաց ազգիս , և յայնժամանաւ թաղմանս չարեաց սերմունք՝ որ անխորշելիքն համարին 'ի բարուց մերոցն , 'ի յընձիւղս անդ առ ոտս կոտորեալ՝ հաւաստելին ստուգիւ թէ ամենայն չարիք գոգցես եկամուտք են 'ի միտս մարդոյ 'ի տգիտութենէ իւրոյ էութեանն , և չիք՝ թէ պէտ մարդոյ 'ի ինամս չարին հաստատելոյ՝ հարկ բռնութեան : Այլ այսպէս վերածնութիւն ազգի 'ի գիտութիւնս , և նոքօք 'ի վայելուչ քաղաքականութի 'ի զարդ կրօնից բարեպաշտութեան , աստի կալցէ իւր սկիզբն : Այլն զըժուարին , այլ արդիւնքն գեղածնունդ և ցանկալի :

Այլսակայն լուայ յաճախ , և ամաչեմ իսկ ցարդ , լուայ 'ի ծնողաց ժամանակիս , յորոց աղիտաբար բազումք՝ 'ի սէր սնտաի պաճուճանաց և 'ի բաց թօթափելոյ յանձանց զամօթիաճն երկչտութիւն կուսութեան , և ազատ 'ի լծոյ խոհական մարցն՝ ըղձան հասանել յայս կարգ աստուածասահման , լուայ ստեպ յեղեղել թէ զինչ փոյթ զինչ հոգք թէ մանկունք իցեն մեր , թող սնուցեն զնոսա դայեակք , և ազախնայք 'ի չափ հասուցեն , յանձն լիցին ապա դաստիարակաց , առ ինչ իցեն քահանայք յաշխարհի : Այլ յետ այնորիկ իբրեւ բարձր իմն չնորհ՝ զի կարողս զնոսա համարեցան 'ի դաստիարակութիւն , զի յարգեցին զնոսա իբրեւ զգիտունս , հաւատան նոցա զմանկունս իւրեանց . և ինքեանք գոհք ամենեւին որպէս եթէ զամենայն պարտս իւրեանց սովաւ 'ի գլուխ տարեալ՝ սպասեալ միան մեծայոյս ընդ հուպ դաստիարակեալս տեսանելոյ զորդեակն հաւասարս գի-

տութեան և բարելաւութեան վարդապետացն : Այն էին և իղձք սոցա . այլ իցիւ թէ հասանէր յականջս նոցա հեծութիւն դաստիարակացս 'ի դժուարին ելս մարգից , 'ի խոնարհել ամօքել զբըտութիւն մտաց մանկութե , և 'ի սերմանել յանվար անդաստանս սրտից և մտաց զսերմանս առաքինութեան և գիտութեան , և ոչ արդեօք անշուշտ յայնժամ ըստ ակնկալութեան ըղձիցն ոչ տեսեալ և զելս երբեմն՝ անգոսնէին ընդ դաստիարակութեան և զդաստիարակս . և յամուր ապաւինի գտեալ իւրեանց յայն բան՝ թէ բնածին պարտ է լինել 'ի մարդումս կրթութիւն և իմաստութիւն , և չիք այլով իւրք դարման գտանել որոց անբաժն իցեն 'ի ճրից անտի : Այլն բազմաճիգն վաստակոց դաստիարակացն և քրտանց՝ որ 'ի տրիութիւնս անդ սնավաստակ լինելոյ յոմանս՝ հասցեն նոցա և համբաւոյն ստուերածք , թէպէտ և թերատեսից մարդկան առաջի և ոչ իմաստնոց : Այլ զի մի այսու ինդասցէ որ՝ յանկարծ վհատեալս զմեզ համարելով ընդ գործոյս յաջողութիւն և ծափ զծափի հարկանիցէ , մարթիմ վստահութե հռչակել , թէ որչափ ըստ մերոցս անսահման ըղձից բարւոյ ազգիս չլինիցիմք շատացեալ դաստիարակութեամբս՝ միշտ բաւազունից ակնկալեալ , որ և իմաստնոց մտաց է նշանակ , սակայն և այնպէս պարծել պարծիմք յաշակերտեալսն մեր , որ յընթացս փոքունց ամաց զկարեւորն զամենայն ստացեալ 'ի մարդավայելուչ կեանս յոյժ գեր 'ի վերոյ գտանին՝ քան եթէ անկիրթ և անխնամ էին մնայեալ , զի պատանեակք են դեռ ևս , և բազմաց ունին պէտս ինամոց : Այլ զինչ ինամք իցեն , միտ դնել ալաւեմ , և սրարգելոյ ընդ հուպ :

(ԱՌԱՐՏՆ ՅԱՌԱՋԻԳԱՅՍ)